

อยู่เย็น

เป็นสุข

อันดับที่ ๑๐

พระราชธรรมนิเทศ

รวบรวม เรียบเรียง

อยู่เย็น เป็นสุข

อันดับที่ ๑	พุทธศักราช ๒๕๒๕	
อันดับที่ ๒	พุทธศักราช ๒๕๓๔	๘,๐๐๐ เล่ม
อันดับที่ ๓	พุทธศักราช ๒๕๓๕	๑๑,๐๐๐ เล่ม
อันดับที่ ๔	พุทธศักราช ๒๕๓๖	๑๐,๐๐๐ เล่ม
อันดับที่ ๕	พุทธศักราช ๒๕๓๗	๑๐,๐๐๐ เล่ม
อันดับที่ ๖	พุทธศักราช ๒๕๓๘	๑๐,๐๐๐ เล่ม
อันดับที่ ๗	พุทธศักราช ๒๕๓๙	๕,๐๐๐ เล่ม
อันดับที่ ๘	พุทธศักราช ๒๕๔๐	๕,๐๐๐ เล่ม
อันดับที่ ๙	พุทธศักราช ๒๕๔๑	๔,๐๐๐ เล่ม

อยู่เย็น เป็นสุข

อันดับที่ ๑๐

สำคัญที่จิตอย่าวิกฤติ

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ)

รวบรวม เรียบเรียง

กองทุนไตรรัตนานุภาพ

เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

พิมพ์เผยแพร่

ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๑

อยู่เย็น เป็นสุข อันดับที่ ๑๐

สำคัญที่จิตอย่าวิกฤติ

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ)

รวบรวม เรียบเรียง

ISBN 974-86618-8-1

พิมพ์ครั้งที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๑

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

๒,๕๐๐ เล่ม

กองทุนไตรรัตนานุภาพ

๒,๕๐๐ เล่ม

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

ตำหนักกลาง วัดบวรนิเวศวิหาร โทร.๒๘๑-๒๑๓๕,๒๘๑-๓๖๗๕

กองทุนไตรรัตนานุภาพ

คณะกฐิ วัดบวรนิเวศวิหาร โทร.๒๘๑-๕๕๑๐

พิมพ์ที่ พรสิวกการพิมพ์

ลาดพร้าว ๘๗ โทร.๕๓๕-๘๖๓๒

จารุพรรณ วันทนทวี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

คำปรารภ

หลายปีมาแล้ว ได้เรียบเรียงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในที่ต่าง ๆ นำมาอธิบายขยายความ ในรูปของการบอกทางดำเนินชีวิตภายใต้คำว่า **อยู่เย็น เป็นสุข** ที่ในแง่ของความหมายแล้วเป็นทั้งเหตุคือ อยู่อย่างไรจึงเรียกว่าอยู่เย็น ที่คนจะต้องดำเนินไปบนเส้นทางสายนั้น เมื่อทำได้ ผลคือความสุขจะเกิดขึ้นตามสมควรแก่เหตุ ในขณะที่เดียวกันมีลักษณะเหมือนพรปีใหม่ ที่เราใช้คำว่า **ส.ค.ส.** แปลกันว่า **ส่งความสุข** แต่ในเอกสารแต่ละเล่มจะบอกเหตุที่คนต้องสร้างขึ้นมาก่อน แล้วความสุขก็จะเกิดขึ้น **ส.ค.ส.** ในที่นี้จึงอาจจะแปลว่า **สร้างความสุข** อันเป็นไปตามกฎแห่งกรรมที่จำทรงกันแพร่หลายว่า

ทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว หรือ

กรรมใดใครก่อคนนั้นก็ต้องรับผลของกรรมนั้น

หนังสือ **อยู่เย็น เป็นสุข** ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๒ ก่อนข้างมีปัญหาในเงื่อนไขเวลา เพราะมีงานเอกสารต้องรับผิดชอบมาก จนเกือบล้มไป กอปรกับต้องเข้าโรงพยาบาลและออกมาพักฟื้นตามคำสั่งของแพทย์ เวลาจึงกระชั้นเข้ามาตามลำดับ มีคนมาเตือนเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๑พร้อมกับบอกว่าควรทำต่อไป แม้เวลาจะกระชั้นมากก็ตาม จึงตกลงใจใช้เวลากลางคืนของวันที่ ๘-๙ จัดทำต้นฉบับจนเสร็จโดยอาศัยกระแสสังคมที่ความเคลือบแคลงสงสัย วิพากษ์วิจารณ์กันเรื่องทาน ในรูปของการบริจาคแบบสุด ๆ

จึงตัดสินใจแสดงหลักของท่านในทางพระพุทธานุภาพ ที่ในแง่ของความเป็นจริงแล้ว ทานที่อำนวยผลสูงสุดนั้น กลับไม่ต้องสละทรัพย์สินเงินทองอะไรเลย ขอเพียงแต่ขจัดความโง่ ความเขลา ความหลงออกไปให้มากเท่านั้นเท่าไรบุญกุศลก็จะมากขึ้นเท่านั้น

ทานเลยกระจายออกไป ตามการขจัดความโลภ โกรธ หลง ตามโครงสร้างของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือ บุญกิริยาวัตถุ คือ ทาน ศีล ภาวนา ทั้งสามสามารถสรุปรวมลงที่ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ

การนำเสนอธรรมปฏิบัติที่ใช้ทานเป็นหลัก สามารถพัฒนาจิตให้เกิดปัญญาในสรรพสิ่ง มีความเมตตาในคนสัตว์ มีความเสียสละเกื้อกูลต่อคนอื่น อันเป็นการอยู่ร่วมกันฉันมิตรที่พระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่า **กัลยาณมิตร** ซึ่งสามารถปรับจิตให้มองมิตรของตนด้วยความรัก ความเมตตา พร้อมทั้งจะประพฤติกะทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มีความอนุเคราะห์กัน จนถึงพร้อมที่จะร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน หากมีจิตสำนึกต่อกันในแนวดังกล่าว คำว่า **ฐั รั กส้ามัคคี** ก็สามารถดำเนินไปได้ พร้อมทั้งจะช่วยกันฝ่าฟันวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อย่างน้อยก็ในระดับคลายร้อนผ่อนให้เย็นได้ตามสมควร องค์ธรรมจึงเน้นไปที่การเป็นเหตุให้เกิดการอยู่ร่วมกันในรูปของ อยู่เย็น เป็นสุข ที่มีความเป็นเหตุเป็นผล เป็นพร ดังกล่าว

การพิมพ์คราวนี้คงทำในนามของศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยส่วนหนึ่ง และที่พิมพ์แจกเป็นธรรมบรรณาการ เป็นการพิมพ์ในนามกองทุนไทรรัตนานุภาพ เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย ใ้ได้อภิบาลรักษาท่าน
สาธุชนทุกท่าน ที่ได้รับและอ่านหนังสือเรื่องอยู่เย็น เป็นสุข
เล่มนี้ ได้ประสบความสำเร็จงอกงามไพบุลย์ในธรรม อัน
พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประกาศแสดงไว้ดีแล้วตลอดกาลนาน

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ)

วัดบวรนิเวศวิหาร

เลขาธิการศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

ผู้ดำเนินงานกองทุนไตรรัตนานุภาพ

เพื่อการศึกษา การเผยแผ่

และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๑

สำคัญที่จิตอย่าวิกฤติ

ปัจจุบัน มีการปรารภถึงปัญหาทางเศรษฐกิจกันมาก เป็นพิเศษ จนบางคนมีความรู้สึกที่บ้านเมืองกำลังตกอยู่ในสภาพวิกฤตทางเศรษฐกิจ บางคนมีความเห็นรุนแรงจนถึงกับมองว่าเศรษฐกิจของชาติกำลังตกอยู่ในสภาพล้มละลาย ช้ำยังมีการบอกกล่าวในทำนองว่าจะมีอันตรายมากยิ่งขึ้น ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การทหาร นักช้อปไปจนถึงน้ำจะท่วมโลก และโลกจะแตก ทุกกรณีที่มีการเผยแพร่ ออกไปจะมีคนบางพวกเชื่อ บางพวกสงสัย บางพวกไม่เชื่อ จนกลายเป็นอาการที่เรียกว่า แบ่งฝ่ายรบกัันเอง ทุกอย่างไม่อาจหาข้อยุติได้ หากมองไปที่พระบรมราโชวาทที่ทรงรับสั่ง ในมหาสมมาคม มีข้อความตอนหนึ่งที่ทรงแนะให้คนที่มีความรู้เหมือนกัน เสมอกัน **ปรึกษากัน ไม่ควรทะเลาะกัน**

พระบรมราชาบาทขื่อนี้สามารถมองย้อนกลับไปที่เจตนารมณ์ของการทะเลาะกันหรือแม้แต่ถกเถียงกัน ความรู้สึกต่อคนที่ตนเถียงหรือทะเลาะมากไปด้วยความโกรธ ตัววิชาการที่นำมาถกเถียงจนถึงทะเลาะกัน จะหยุดชะงักอยู่กับที่คือรู้เท่าที่รู้ เพราะแต่ละฝ่ายจะยึดติดในสิ่งที่ตนถือว่าตนรู้ คงสำแดงอาการของโมหะไว้ตามเดิมในตัววิชาการ แต่ในตัวคนกลายเป็นความแตกแยกไร้ฉันทาน

ในขณะที่เดียวกันหากเป็นการปรึกษากัน พื้นฐานทางความคิดคือการยอมรับนับถือสถานะของกันและกัน กลายเป็นการขจัดความตระหนี่ในความรู้ของตน เปิดใจกว้างที่จะรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น จนสามารถนำเอาจุดเด่นของแต่ละฝ่ายมาประสานกันกลายเป็นสร้างหลักร่วมทางความคิด หลักร่วมทางกิจกรรม หลักร่วมทางผลประโยชน์ ผลที่จะเกิดในโอกาสต่อไปคือได้มิตรประเภทกัลยาณมิตร เป็นที่ปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ได้พัฒนาการทางความรู้ ความคิด ความสามารถ และสำนึกที่ตนมีต่อคนอื่น จนพร้อมที่จะกระจายออกในกลุ่มคนเหล่านี้ สาขาวิชาการเหล่านี้ตลอดถึงการงานในลักษณะอื่น

ใช่ แม้จะมีพระบรมราชาบาทในลักษณะนี้เป็นอันมาก และเพลงชาติบ่งบอกลักษณะนิสัยที่ดีงามของคนไทยว่า

สามัคคี เสียสละ กล้าหาญ รักสงบ

ที่สำคัญคือ สามารถประสานประโยชน์ มีการประนีประนอมกันตลอดกาลยาวนาน แต่คุณสมบัติเหล่านี้กลับจางคลายไปจนน่าเป็นห่วง

จากปัญหาทางเศรษฐกิจ นำไปสู่ปัญหาสังคม การเมือง จิตวิทยา ตลอดถึงศรัทธาในศาสนา ที่มีการสะสมความคิดเห็นกันมากกว่า ทำบุญคือทำทาน ทำทานเท่านั้น จึงเรียกว่าทำบุญ อันเป็นความสับสนในด้านข้อมูลเรื่องบุญทางพระพุทธศาสนา ที่ในแง่ของความเป็นจริงที่แท้จริงแล้ว

ท่านจะทำ พูด คิดอะไรก็ตาม ที่สามารถลดความรุนแรงของกิเลสคือโลภ โกรธ หลงลงไปได้ หลังจากทำ พูด คิดเช่นนั้นไปแล้วมีความสุขใจ การกระทำนั้นเรียกว่าบุญทั้งนั้น แม้ระดับการให้เองก็เถอะเอาเข้าจริง ๆ ท่านวัดปริมาณบุญ ด้วยการลดลงของกิเลส หมายความว่าหากสามารถลดกิเลสประเภทมีโทษมาก ให้จางคลายไปจากใจได้ยาก ใครทำได้บุญคือความสามารถขจัดกิเลส และความสุขของเขาจะมาก ลักษณะและโทษของกิเลส ๓ กองข้างต้นนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า

กิเลสประเภทโลภะ คือความโลภ มีโทษน้อย แต่คลายได้ช้า

กิเลสประเภทโทสะ มีโทษมาก แต่คลายได้เร็วกว่า
ประเภทแรก

กิเลสประเภทโมหะ มีโทษมากด้วย และคลายได้ช้า
ด้วย

ดังนั้น การให้ทานในพระพุทธศาสนาจึงจำแนกไป
ตามการละกิเลส ๓ ประเภทนั้น นั่นคือ

วัตถุทาน ที่ประกอบด้วยสิ่งๆ ให้ เจตนาในการให้
และคนที่รับทาน ถือว่าเป็นหลักการทำบุญเบื้องต้น แต่
พัฒนาให้ประณีตขึ้นไปได้ตามลำดับ ในกลุ่มของทานวัตถุเอง
ผลสูงสุดคือทานที่สมบูรณ์ด้วยสัมปทาคุณ ๔ ประการ คือ

วัตถุสัมปทา คนที่รับการบริจาคทานนั้นจะต้องเป็น
พระอริยบุคคลระดับพระอนาคามีกับพระอรหันต์ ที่สามารถ
เข้านิโรธสมาบัติได้

ปัจจัยสัมปทา ของที่นำมาบริจาคเป็นของที่เกิดขึ้น
โดยธรรม ได้มาโดยธรรมคือตรงตามหลักของสัมมาชีพ

เจตนาสัมปทา เจตนาในการให้ทานนั้นมีความ
สมบูรณ์ทั้ง ๓ กาล คือ ก่อนให้ ขณะให้ และกหลังจากได้ให้
ทานไปแล้ว

คุณาติเรกสัมปทา ท่านผู้รับทานนั้นจะต้องออกจากนิโรธ
สมาบัติมาใหม่ ๆ และผู้ให้ทานถวายทานแก่ท่านเป็นคนแรก

๔ อยู่เย็น เป็นสุข อังคัมที่ ๑๐

องค์ประกอบทั้ง ๔ ประการนี้ยากนักที่จะใคร ๆ จะสามารถให้ได้ เพราะแม้แต่ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ มีคนทำได้เพียง ๖ ท่านเท่านั้น

อามิสทาน หรือการให้วัตถุสิ่งของเป็นทาน จึงหาใช้สุดยอดของทานไม่ เพราะทำลายกิเลสประเภทมีโทษน้อย เพียงแต่คลายได้ช้าเท่านั้น

ในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน ชาวพุทธจึงไม่ควรเน้นที่วัตถุทานกันมากนัก เพราะหลังจากให้ไปแล้วอาจจะเกิดความทุกข์ขึ้นภายในครอบครัวก็ได้ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ผู้ให้ทานแต่ละคน ควรใคร่ครวญพิจารณาเสียก่อน ตามนัยแห่งพระพุทธศาสนสุภาสิตที่ว่า

วิเจยฺย ทานํ สุกตปฺปสตุตฺตํ การใคร่ครวญเสียก่อนแล้วจึงให้ทาน เป็นการกระทำที่พระสุคตเจ้าทรงสรรเสริญ

อภัยทาน คือการอภัย อดทน รอคอย ไม่ถือสาหาความกับความบกพร่องของคนอื่น จนถึงสามารถมีเมตตาขยายออกไปในคนสัตว์ได้มาก เป็นทานที่น่าจะเน้นมากเป็นพิเศษ เพราะปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคม ล้วนสืบเนื่องมาจากความรู้สึกไม่ชอบ โกรธ ไม่พอใจ พยาบาทรุนแรงจนถึงกับต้องการเอาชนะ และทำลายล้างกัน เป็นทานที่ทำได้ไม่ยากนัก หากเราสามารถปรับใจให้ยอมรับ

นับถือสถานะของกันและมองกันฉันญาติ ฉันมิตร ทาน
ประเภทนี้สามารถขจัดความโกรธในคน ความหลงในเหตุผล
ของการอยู่ร่วมกันออกไป สืบเนื่องจากกิเลสประเภทนี้มีโทษ
มาก แม้จะคลายได้เร็วก็ตาม แต่หากใครทำได้กันมาก ๆ
โดยแต่ละคนมีเมตตา อภัยต่อกัน การอยู่ร่วมกันด้วย

ความรัก ความเคารพกันและกัน การสงเคราะห์
อนุเคราะห์กัน การยุติความทะเลาะกัน สร้างสรรค์ให้เกิด
สามัคคีธรรม และเอกภาพภายในสังคม เมื่อทำได้เช่นนี้ย่อม
สามารถช่วยกันสร้างสังคมสันติที่อยู่ร่วมกันด้วยความเมตตา
เพราะว่า

โลโก ปตุตมฺภิกา เมตฺตา เมตฺตาเป็นธรรมค้ำจุนโลก

การบำเพ็ญบุญระดับทาน ท่านจำแนกออกเป็น ๓
ประเภทหลักคือ

อนุเคราะห์ เป็นการให้ในรูปของการแบ่งกันกินแบ่ง
กันใช้ เกิดจากความรู้จักคุณค่าของการอนุเคราะห์กันและกัน มี
ความรักความผูกพันกันฉันญาติ มิตร และไม่เสียดายในสิ่งที่
ตนให้ด้วยจิตคิดอนุเคราะห์

การสงเคราะห์ เกิดจากความเมตตา กรุณาต่อคนที่
ตนให้ รู้จักคุณค่าของการสงเคราะห์กันและกัน ไม่มีความ
เสียดายในสิ่งที่ตนนำไปสงเคราะห์คนอื่น

การให้เพื่อบูชาคุณความดี ตามปกติแล้วจะเกิดจากความเคารพ ศรัทธา รักดีต่อผู้ที่ตนให้ สำนึกเป็นคุณของการให้และคนที่ตนให้ ไม่มีความเสียหายในสิ่งที่ตนให้

การให้ทั้ง ๓ ประเภท สามารถขจัดได้ทั้ง โลก โกรธ หลง คือขจัดความโลภในสิ่งที่ตนให้ ขจัดความโกรธ ความไม่พอใจในคนที่ตนให้ ขจัดความไม่รู้ในเรื่องบาป บุญ คุณโทษ

การให้ระดับอภัยทาน จะพบว่าขจัดความโกรธในตัวคน อาจจะไม่อยู่ระดับการอดทน รอคอย เข้าใจ เมตตา ยอมรับความเยาว์ ความเขลา ความอ่อนด้อยด้านภูมิภาวะของคนเหล่านั้นแล้วให้อภัย สามารถขจัดความโลภ คือไม่ต้องการได้อะไรจากเขา เพียงแต่ต้องการให้ และจะมีความรู้สึกเป็นสุขที่ได้อนุเคราะห์ สงเคราะห์ บูชา และอภัย

จากพื้นฐานความคิดที่ก่อปรด้วยเมตตา ไม่โลภ มีเหตุผลในการครองชีวิต อันเป็นคัลลของแห่งธรรมในรูปของศีลธรรมจรรยา หากคนในสังคมได้หันกลับมาดำเนินชีวิตบนเส้นทางของบุญ ตามเนื้อหาสาระของพระพุทธศาสนา แม้เพียงระดับที่กล่าวแล้ว ย่อมสามารถร่วมแรงร่วมใจกันจัดปัญหาทางเศรษฐกิจด้วย การอนุเคราะห์ สงเคราะห์กัน ขจัดปัญหาสังคมด้วยความให้อภัย เมตตาต่อกัน อย่างน้อย

สามารถครองตน ครองคน ครองงาน ครองเรือน ในระดับ
ของการ

ได้แก้ไขเคลียร์ร้อนผ่อนให้เย็น ด้วยความมี
น้ำใจต่อกันในรูปของท่าน ๓ ลักษณะดังกล่าว

พระพุทธเจ้าทรงแสดงอานิสงส์ของการให้ทั้ง ๓
ลักษณะว่า สามารถอำนวยประโยชน์แก่ผู้ให้ใน ๕ ลักษณะ
ด้วยกันคือ

ผู้ให้ท่านย่อมเป็นที่รักที่ชอบใจของคนเป็น
อันมาก

สัตบุรุษคือคนดีย่อมยกย่อง คบหาสมาคม
กับผู้ให้ท่าน

เกียรติคุณในทางคิงามของเขาย่อมกระจายไป
เป็นที่ยอมรับนับถือของคนเป็นอันมาก และแพร่
หลายไปในทิศานุทิศ

ผู้ให้ท่านจะไม่เห็นห่างจากธรรมของผู้ครอง
เรือน คือสามารถครองเรือน ครองสุขได้มากยิ่งขึ้น

คนที่ให้ท่านหลังจากตายไปแล้ว ย่อม
บังเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ในส่วนของการอภัยทาน คือการให้อภัยต่อกัน จนมี
ความรู้สึกรัก เมตตา หวังดีต่อกัน ย่อมช่วยสร้างสรรค์ให้คน

อยู่ร่วมกันด้วยเมตตา ไมตรี ที่สามารถแสดงออกตามหลักที่
พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในสาราณียธรรมสูตร ความว่า

มีเมตตาทางกาย คือจะทำอะไรกับใคร อย่างไร
ก็ตาม ให้ทำด้วยเมตตาต่อเขา ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

เมตตาทางวาจา จะพูดถึงเขาหรือสนทนากับเขา
ให้พูดด้วยเมตตา หวังดีต่อเขา ไม่ว่าจะเป็นการพูดต่อหน้า
หรือลับหลังก็ตาม

เมตตาทางใจ ซึ่งเป็นเรื่องหลักที่สุด หมายความว่า
เมตตาจะต้องมีอยู่ภายในใจจริง ๆ และพละานุภาพแห่ง
เมตตานั้นต้องสามารถขจัดความโกรธ ความพยาบาท
ความรักในทางเพศ ความรักในรูปของการต้องการผลแลกเปลี่ยน
เพราะคุณลักษณะของเมตตา คืออาการอภิบาล ปก
ปักร์ ปกป้อง ค้ำครอง รักษา มุ่งประโยชน์ต่อคนที่ตนมี
เมตตาเป็นหลัก โดยตนเองได้ปฏิบัติธรรมคือ เมตตา และ
คนอื่นได้รับผลจากเมตตาภายในใจของตน ที่สะท้อนออกมา
จากการทำ การพูดภายใต้สำนึกเมตตา พละานุภาพของ
เมตตาจึงจะมีกำลังถึงระดับหนึ่ง คือ

อนุเคราะห์ สงเคราะห์ ให้ บริจาคของ ๆ
ตนแก่คนที่ตนมีเมตตา และต้องเป็นการอนุเคราะห์
สงเคราะห์ ให้ในสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อผู้รับเป็นประการสำคัญ

เมื่อทำได้เช่นนั้นและต่อเนื่อง ย่อมเป็นการยืนยันว่ามีความเมตตาทางใจจริง ๆ

เมื่อมีความเมตตาเป็นฐานใจ เรือนใจ ย่อมปรารถนาที่จะให้ทุกคนในสังคมย่อยคือ ครอบครัว จนถึงประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม ช่วยให้อพัฒนาปัญญาอันมีลักษณะขจัดโมหะออกไป อย่างน้อยก็ขอให้ปรับความคิดความเห็นของตน ให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม อันเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการตัดสินใจวินิจฉัยในเรื่องนั้น ๆ

วัตถุกทาน กับ อภัยทาน จึงเป็นการช่วยกันสร้างสังคมสันติ ให้คนอยู่ร่วมกันด้วยมีมิตรไมตรีจิตต่อกัน สังคมในลักษณะนี้ย่อมสามารถสร้างสรรค์พัฒนา ความรัก ความเคารพ การสงเคราะห์กัน การไม่ทะเลาะวิวาทกัน สร้างสรรค์ให้เกิดสามัคคี และเอกภาพมากขึ้นตามลำดับ

ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ก็สมารถนำตนเอง สังคม บ้านเมือง ให้ผ่านพ้นวิกฤติไปได้ ซึ่งตรงตามหลักที่ท่านสุนทรภู่กล่าวไว้ว่า

ปรารถนาสารพัดในปฐพี เอาไมตรีแลกได้ดั่งใจอง

สังคมไทยจากอดีตกาลนานไกล และมีการสืบต่อกันมาตามลำดับ เป็นสังคมของความเป็นพี่เป็นน้อง มีความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ อาหารห่วงใยต่อกันเสมอ หาก

ใจคนเหล่านั้นไม่วิกฤติไปเสียก่อนบรรพชนไทยจึงเน้นย้ำไว้ว่า

ปลูกไมตรีอย่ารู้ร้าง สร้างกุศลอย่ารู้โรย

ไมตรีคือเมตตา ที่เริ่มมาจากอกัณฑ์ทาน กุศลคือความฉลาด ที่สามารถใช้ปัญญาพิจารณาจนมีความชัดเจนใน ๓ กรณีย์ คือ

อุปายโกศล ความฉลาดรอบรู้ในทางเลื่อม เช่นรู้ว่าอุปายมุขเป็นทางเลื่อม การขัดแย้งกันเป็นทางเลื่อม ความแตกแยกกันเป็นทางเลื่อม เป็นต้น

อายุโกศล มีความฉลาดในทางเจริญ เช่นมีความตระหนักชัดเจนว่า การอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นมิตร การสงเคราะห์ อนุเคราะห์ เสียสละแบ่งปันกันเป็นทางเจริญของกุศลและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในสังคม เป็นต้น

อุปายโกศล มีความเฉลียวฉลาดในอุปายวิธีที่จะทำตนให้รอดพ้นจากความเลื่อมมาดำเนินในทางเจริญ จนถึงสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนอื่น อันเป็นความชัดเจนในชีวิตและธรรมตามหลักที่พระพุทธเจ้ารับสั่งไว้ก่อนปรินิพพานว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลายให้ทราบไว้ สังฆารทั้งหลายมีความเลื่อมสลายไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำประโยชน์ตนและ

ประโยชน์บุคคลอื่นให้สมบูรณ์ด้วยความไม่ ประมาทเถิด

เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็น **กรรมวาที** อันเป็น
สังฆกรรมที่แท้จริง เป็นไปตามหลักที่ทรงสอน ให้คนมาคิด
พิจารณาอย่างต่อเนื่อง จนมีความชัดเจนภายในจิต
กลายเป็นเข็มทิศชี้ทางในการดำเนินชีวิตของตน การปฏิ-
สัมพันธ์กับสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ ในรูปของการ
สร้างสรรค์พัฒนา เป็นประโยชน์ตน ประโยชน์คนอื่น จนถึง
ประโยชน์ในชาติปัจจุบัน ชาติต่อไป ชาติต่อ ๆ ไป และ
ประโยชน์สูงสุดคือ **มรรคผลนิพพาน** อันเป็นอุดมการณ์
สูงสุดในทางพระพุทธศาสนา แต่จะเป็นประโยชน์ในระดับใด
ก็ตาม ล้วนดำเนินไปบนเส้นทางของการลด โลก โกรธ หลง
ให้จางไป ๆ ตามลำดับ ให้ภูมิจิต ภูมิธรรมสูงขึ้นไปตามลำดับ
จนเข้าสู่โลกุตตรภูมิ อันหมายความว่า ใจท่านห่างไกลจาก
อาการของความโลภ โกรธ หลง อกุศลเหล่านี้ไม่อาจ
ครอบงำใจท่านได้ จนถึงทำลายได้หมดสิ้น

ผลเหล่านี้จำต้องมีทานระดับหนึ่งที่เราเรียกว่า **ธรรม**
ทาน ที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าชนะการให้ทุกชนิด ตาม
นัยแห่งพระพุทธภาษิตที่ว่า

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ

ธรรมทาน ชนะการให้ทั้งปวง

ธรรมทานนั้น ทำหน้าที่ขจัดโมหะ คือความหลงเป็นหลัก กิเลสประเภทหลงดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้นว่า โมหะ ความหลงนั้นมีโทษมาก และคลายได้ช้า โมหะนั้นโดยเนื้อหาแล้วคือ อวิชชา ความไม่รู้ หรือรู้ไม่จริงนั่นเอง

ในแง่ของความเป็นสังสารวัฏ สรรพชีวิตเกิดมาจาก อวิชชา กับสังขาร หรือ กิเลสกับกรรม เพราะคนเราเกิดมาจากอวิชชานั้นเอง ทำให้คนเรามีความกลัวในเรื่องของ **กาม** **ภิน** **นอน** ทุกคนที่เกิดมาจึงมากด้วยความไม่รู้ คำถามที่เราถามกันมาสมัยเด็กคือ *ใคร? อะไร? ที่ไหน?* พอโตขึ้นมา พอสมควรจะถามว่า *เมื่อไร?* จากนั้นจะมีคำถามว่า *ทำไม เพราะเหตุใด อย่างไร?* คำถามเหล่านี้จะวนเวียนอยู่ในชีวิตของคน อาจกล่าวได้ว่า ทุก ๆ วัน วันละหลายครั้ง แม้แต่ความโลภ ความโกรธเอง ก็เกิดมาจากความไม่รู้

ธรรมทาน จึงเป็นการให้ความรู้ เป็นการจุดประทีปคือปัญญาขึ้นภายในจิตใจของคน เพราะปัญญานั้นเป็นแสงสว่าง ในขณะที่อวิชชาเป็นความมืด ปริมาณของแสงสว่างมากขึ้นเท่าไร ย่อมขจัดความมืดให้หมดไปในสัดส่วนเท่าเทียมกัน การให้ทาน ในรูปของการอนุเคราะห์

สงเคราะห์ บูชาความดีของท่านที่เราให้ หรือการให้อภัย การอดทน การรอคอย จนถึงมีเมตตาต่อคนที่ไม่ดีต่อตน คนที่ดีกับตน จนขยายออกไปได้มากเท่าไรก็ตาม ในขณะที่นั้น ย่อมแสดงว่าจิตของเขามีโลหะ โทสะ โมหะ จางคลายลงไป ตามลำดับ และนั่นคือ ปริมาณความของปัญญา ความบริสุทธิ์จากโลก โกรธ หลง ได้เพิ่มขึ้นตามลำดับเช่นกัน

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ การสามารถมองสรรพชีวิต ที่เรามักใช้คำว่า สัพเพ สตฺตา ที่แปลว่า สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ด้วยพลังแห่งการมองโลกด้วยความเมตตาในตนเอง ยามที่เขาประสบปัญหา ทุกข์ ภัย โรค ก็จะทำให้เกิดกรุณาต่อเขายามเขาหลุดพ้นจากปัญหา ทุกข์ ภัย โรค ก็แสดงความยินดีต่อเขา ยามที่เขาครองสุข หรือประสบผลกรรมที่นอกวิสัยจะแก้ไขได้ ก็สามารถทำใจให้อุเบกขา โดยไม่ปล่อยให้ความลำเอียงสร้างปัญหาให้แก่ตน โดยไม่จำเป็นอะไร ใจที่เป็นเช่นนี้ได้ ย่อมสะท้อนกลับไปสู่ปัญญา ที่มีปริมาณมากพอต่อการบริหารตน รักษาตน ควบคุมตนให้ทำในสิ่งที่ เป็นประโยชน์คนอื่นโดยตนเองไม่เดือดร้อน คนอื่นไม่เดือดร้อน อันเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย

หลักของธรรมทานจึงต้องเริ่มต้นที่ตนเองด้วยขจัดความไม่รู้ ไม่ชัดเจนในสิ่งที่ตนจะบอกกล่าวแก่คนอื่นออกไป

ก่อน อย่างบอกกล่าวคนอื่นในสิ่งที่ตนไม่รู้จริง ใครขึ้นทำเข้า
ย้อมได้ชื่อเป็นมุสาวาท คือกล่าวในสิ่งที่ตนไม่เห็น ไม่ได้ยิน
ไม่ได้ทราบ ไม่ได้รู้ว่าตนได้เห็น ได้ยิน ได้ทราบ ได้รู้ อัน
เป็นการเพิ่มบาปเพราะมุสาวาทให้แก่ตน และเพิ่มความเขลา
ความสับสนให้แก่คนที่ตนพูดด้วย ในขณะที่เดียวกันสำหรับ
คนที่ตนจะให้ ธรรม นั้น ตนเองจะต้องมีความรัก ความเคารพ
ความนับถือ ความหวังดี ความกรุณา ความศรัทธา ความ
จงรักภักดี ความเมตตาเป็นต้น โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะ
อนุเคราะห์ต่อเขาเช่นเดียวกับวัตถุทานและอภัยทาน

ข้อนี้พึงสังเกตจากคุณสมบัติของผู้สอนธรรม ที่ทรง
ใช้คำว่า ธรรมกถิก คือ ผู้กล่าวธรรม สอนธรรม ให้ธรรมแก่
คนอื่น ว่า จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ๕ ประการ คือ

๑. แสดงธรรมไปโดยลำดับไม่ตัดลัดให้ขาดความ

ข้อนี้แสดงว่า คนกล่าวธรรม สอนธรรม ต้องรู้ธรรม
เหล่านั้นทั้งระบบในความเป็นเหตุเป็นผลกัน ในขณะที่
เดียวกันต้องรู้จักภูมิหลังพื้นฐานของคนฟังว่า จะแสดงเรื่อง
อะไร ลำดับความเข้าใจควรจะดำเนินไปอย่างไร คนฟัง
สามารถมองเห็นเหตุ ผล ในด้านต่าง ๆ ที่ตนจะได้รับใน
ขณะนั้น ๆ ขณะต่อไป และในกาลต่อ ๆ ไป

๒. อ่างเหตุผลชี้แจงแนะนำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ

สองข้อนี้ย่อมสะท้อนให้เห็นปัญญาของผู้สอนธรรมว่า จะต้องมีความชัดเจนในหลักธรรม ทั้งอรรถคือเนื้อหา พยัญชนะคือภาษา มีความเข้าใจที่จะนำเอาตัวอย่าง อุปมา นิทาน พื้นฐานของผู้ฟังมาเป็นเครื่องมือในการสอนธรรม อย่างน้อยสามารถสร้างศรัทธา ปสาทะ ปัญญาระดับจำ นำ มาคิด จนถึงนำมาปฏิบัติในกาลต่อไป

๓. ตั้งจิตปรารถนาที่จะให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟัง

อันเป็นการสะท้อนคุณธรรมคือเมตตากรุณาในตัว คนฟังออกมา ด้วยพลังของความเมตตากรุณาตัวเอง จะผลักดันให้กลายเป็นอุบายวิธีที่อาศัยปัญญาของตน ช่วยให้คนผู้ รับฟังมีความชัดเจนในบาป บุญ คุณ โทษ มองเห็น ประโยชน์จากการดำรงตนในกุศลธรรม ลดละเลิกอกุศล ทุจริตต่าง ๆ ในความมีเมตตากรุณานั้นเอง แสดงว่าผู้กล่าว ธรรม ไม่มีความโกรธ ความคิดเบียดเบียนต่อผู้ฟังไปด้วยใน ขณะเดียวกัน

๔. ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภ

นี่คือประเด็นสำคัญมากในการให้ธรรมทาน เพราะ หากใครแสดงธรรมสอนธรรม โดยมุ่งผลประโยชน์ ในการได้ มาซึ่งประโยชน์ ยศ สรรเสริญจากคนอื่นนั้น ได้ชื่อว่าเป็นการ

นำเอาธรรมของพระพุทธเจ้ามาขายกิน ซึ่งก็ตรงกับคำ
ทำนายฝันที่พระพุทธเจ้าทรงทำนายความฝัน ๑๖ ข้อของ
พระเจ้าปัสเสนทิโกศล ที่มีความฝันข้อหนึ่งว่า

หม่อมฉันได้เห็นคนทั้งหลายเอาแก่นจันทร์
ราคาเป็นแสน ไปขายแลกกับเปรียงเน่า อะไรเล่าเป็น
ผลแห่งสุบินข้อนี้พระพุทธเจ้าข้า

มหาบพิตร ผลแห่งสุบินนี้จักมีในอนาคตกาล
เมื่อศาสนาของตถาคตเสื่อมลงในกาลภายหน้า พวก
ภิกษุที่ขาดความละอายจักมีมากขึ้น เธอเหล่านั้นจักพากัน
แสดงธรรมที่ตถาคตกล่าวติเตียน เพราะเป็นการ
กระทำที่แสดงออกถึงความโลภในปัจจุบัน ๔ มีจิวร เป็นต้น
จักไม่แสดงธรรมให้หลุดพ้นจากปัจจัยทั้งหลาย แล้วตั้ง
อยู่ในธรรมอันนำสัตว์ให้พ้นออกจากทุกข์

ประชาชนก็จะพึงความสมบูรณ์แห่งบพและ
พัยัญชนะ และลำเนียงไพเราะอย่างเดียวกันนั้น แล้วจัก
ถวายเป็นตนและชวนตนอื่นให้ถวายซึ่งปัจจัยทั้งหลายมี
จิวร เป็นต้น อันมีค่ามาก

ภิกษุทั้งหลายบางพวก จักพากันนั่งในที่ต่างๆ มี
ท้องถนน สีแยก และประตูวัง เป็นต้น แล้วแสดงธรรม
แลกเงิน มากบ้างน้อยบ้างอันเป็นการนำที่ตถาคตแสดง

ไว้มีค่าควรแก่นิพพานไปแลกปัจจัย ๔ สังคมยุคนั้นจัก
เป็นเหมือนฝูงคนนำเอาแก่นจันทน์อันมีค่าเรือนแสนไป
แลกเปรียงเน่า

พุทธพยากรณ์ข้อนี้สะท้อนจิตใจที่มากด้วยความโลภ
ความเห็นแก่ตัว ชาดกหรือตปปะที่สำนวนพระพุทธานุศาสน์
ใช้คำว่า **มีความปรารถนาลามก** ออกมาชัดเจนมาก

ธรรมทาน จึงเป็นการขจัดความโลภ ความโกรธ
ความหลงออกจากใจของผู้ให้ธรรม มอบปัญญา ศรัทธา แก่
คนฟัง หากเขาฟังไปแล้วเกิดศรัทธา ต้องการทำบุญก็เป็น
เรื่องของเขาเอง

คนสอนธรรม ให้ธรรมสามารถตรวจสอบใจตนเองได้
ว่า แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ผลประโยชน์หรือไม่ ต่อเมื่อเขา
ไม่ให้หรือไม่ถวายอะไรเลยก็ไม่เสียใจ เขาถวายน้อยก็ไม่เสีย
ใจ เขาถวายมากก็ไม่ดีใจ หากทำใจได้อย่างนี้ชื่อว่าไม่แสดง
ธรรมเพื่อผลประโยชน์จริง ๆ

๕. ไม่แสดงธรรมมุ่งว่ากระทบตนหรือคนอื่น
หรือยกตนข่มคนอื่น

ข้อนี้พิสูจน์ความมีปัญญา ความบริสุทธิ์ใจ และ
เมตตากรุณาต่อคนที่ตนให้ธรรมอย่างแท้จริง เพราะหาก
แสดงธรรมในรูปของการพูดกระทบ ต่ำกระทบคนอื่น หรือ

คนฟัง แสดงว่าตนขาดเมตตา ขาดกรุณา ขาดปัญญาในการทำลายกิเลสที่ต้องการทำบุญแต่กลับไปทำบาป

ดังนั้น ธรรมทานพระพุทธรเจ้าจึงทรงยกย่องว่าชนะการให้ทั้งปวง เพราะสามารถพัฒนาปัญญา ความบริสุทธิ์ใจ ความเมตตากรุณาขึ้นในจิตตนให้มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการเสริมสร้างปัญญา ศรัทธา ปสาทะ ความเพียร ความสงบ ให้เกิดขึ้นในใจของผู้ฟัง

วัตถุกุทาน มีลักษณะเป็นสวัสดิการที่คนกระทำต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นการให้ในรูปของการอนุเคราะห์ สงเคราะห์หรือบูชาก็ตาม **อภัยทาน** เป็นการตัดปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น เพราะการล่วงเกินกัน นำให้เกิดสวัสดิกภาพต่อกัน

แต่ธรรมทานนั้นเป็นกรรมล้วน ๆ คือ ผู้สอนทำได้เพียงบอกทางให้เท่านั้น คนฟังจะต้องนำเอาธรรมเหล่านั้นมาคิดพิจารณา ลงมือประพฤติปฏิบัติ และต้องปฏิบัติได้ ปฏิบัติดี ปฏิบัติเป็นด้วย

ธรรมทานในขั้นแรก จึงอำนวยความสะดวกแก่ผู้ฟังในรูปของการพัฒนาปัญญา กับความบริสุทธิ์ขึ้นภายในจิตของผู้ฟัง ตรงตามอันสงฆ์ในการฟังธรรมที่พระพุทธรเจ้าทรงแสดงไว้ ๕ ประการ คือ

๑. ผู้ฟังจะได้ฟังสิ่งที่ตนยังไม่เคยได้ฟังมาก่อน

๒. สิ่งใดที่ตนเคยฟังมาแล้วแต่ยังไม่เข้าใจจะ
เข้าใจซัดมากยิ่งขึ้น

๓. สามารถปรับความคิด ความเห็นของตน ให้
ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมได้

๔. สามารถขจัดความเคลือบแคลงสงสัยในเรื่อง
นั้นลงไปได้

อานิสงส์ทั้ง ๔ ข้อนี้เป็นการพัฒนาปัญญาทั้งใน
รูปของการฟัง การคิดพิจารณาที่เรียกว่า สุตมยปัญญา กับ
จินตามยปัญญา

๕. จิตของผู้ฟังย่อมผ่องใสในขณะนั้น ๆ

ถ้าจะถามว่า ผ่องใสจากอะไร ?

หากท่านผู้ฟังมีความพร้อมมากพอจริง ๆ อาจจะมี
ผ่องใสจากความโลภ โกรธ หลง จนเป็นพระอรหันต์ไปเลยก็ได้
เช่นการฟังอนัตตลักษณะสูตรของพระปัญญาวัคคีย์ เป็นต้น

แต่อย่างน้อยที่สุด หากเขาฟังด้วยความสนใจพอ
สมควร จะทำให้ใจเขาผ่องใสจากความไม่รู้ ความสงสัยใน
องค์ธรรมที่ฟังในขณะนั้น ๆ ผ่องใสจากความโกรธ ความ
ไม่พอใจในผู้แสดงธรรม ที่เรามักพูดว่าเกิดศรัทธาปสาทะ
ประดับปัญญาบารมี กุศลบุญราศี สัมมาปฏิบัติมากบ้าง
น้อยบ้างตามสมควรแก่กรณีของบุคคลผู้ฟัง

ธรรมทานจึงมีลักษณะเหมือนหมอบอกยา สั่งยาแก่คนป่วย โดยบอกถึงอาการของโรค สมุฏฐานของโรค ให้ความหวังว่าเขาจะหายจากโรค หากเขาได้ปฏิบัติตนด้วยการรับประทานยาตามที่หมอบอกให้ ผลของธรรมทานจึงอำนวยความสะดวกให้สัมผัสได้เมื่อคนรับฟัง ได้นำธรรมเหล่านั้นไปปฏิบัติ และต้องเป็นการปฏิบัติตามหลักที่ทรงเน้นย้ำมากเป็นพิเศษว่า

ปฏิบัติธรรม สมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรม

กรอบความคิดในเรื่องนี้โดยรวมคือ การพยายามพัฒนาปัญญาของตนขึ้นมาในจุดมากพอต่อการวินิจฉัยสิ่งที่ผ่านมาทางประสาทสัมผัส แล้วปฏิบัติโดยเฉพาะปรับท่าทีของตนให้สอดคล้องกับสิ่งสัมผัสเหล่านั้น ในขณะที่โลกนี้ประกอบด้วยสังขารสองกลุ่ม คือ

๑. สังขารที่มีวิญญานครอง ได้แก่สรรพสัตว์ที่เกิดจากกรรม เกิดจากใจ เกิดจากสิ่งสกปรก และเกิดโดยผุดขึ้นที่เรียกว่า โอปปาทิกะ ให้มีความรู้ความเข้าใจในระดับของการยอมรับนับถือตามสมควรแก่ฐานะที่เขาเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเป็นคน เป็นสัตว์ เมื่อยอมรับนับถือสถานะของเขาตามที่เขาเป็นแล้ว

ต่อไปไม่ล่วงละเมิดสิทธิในชีวิตของเขา ทรัพย์สินของเขา
เขา คู่ครองของเขา และสิทธิในการรับฟังข้อมูลข่าวสารของเขา
ยามที่ต้องการติดต่อสื่อสารกัน อันเป็นการอยู่ร่วมกันระดับ
ก่อให้เกิดสวัสดิภาพต่อกันภายในสังคม สร้างความรักความ
ใกล้ชิดสนิทสนม จากนั้นก็จะค่อย ๆ พัฒนาเป็นเมตตา
ลำดับการปรับท่าทีเช่นนี้ขอเพียงเริ่มให้ได้ภายในครอบครัว
ก่อน ก็พร้อมที่จะสร้างบ้านให้เป็นสวรรค์วิมาน หากขยายให้
กว้างออกไปได้ ก็จะกลายเป็นเมตตาธรรมค้ำจุนโลกดังกล่าว

๒. สังขารที่ไม่มีวิญญูณ ที่สรุปรวมเป็นทรัพย์ากร
ธรรมชาติ ที่มีอยู่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ และธรรมชาติที่แปร
รูปเป็นทรัพย์สินเงินทองต่าง ๆ ปัญญาของคนจะต้องมีมาก
พอต่อการเชื่อมโยงตนเองกับธรรมชาติ ในรูปของความรัก
ธรรมชาติ สำนึกคุณธรรมชาติ รู้ชัดว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของ
ธรรมชาติ ธรรมชาติอยู่ได้เราจึงจะอยู่ได้ ธรรมชาติถูก
ทำลายเราก็ตาย สังคมโลกก็ล่มสลาย แม้เพียงแต่การตัดไม้
ทำลายป่า โดยขาดความรับผิดชอบ เพียงจุดเดียวก็อาจ
ดำเนินตามคำที่ว่า

ไม้ขาดป่า ฟ้าขาดฝน คนขาดใจ

ธรรมชาติเหล่านั้นทุกรูปแบบล้วนมีเจ้าของครอบครอง จากปัจเจกชน คณะบุคคล รัฐ จนถึงเป็นมรดกโลก คนจะต้องพยายามคุมความโลภอยากได้เอาไว้ ไม่ถึงกับไปล่วงละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของเอกชน คณะบุคคล รัฐ จนถึงสมบัติของโลก ในขณะที่เดียวกันก็พร้อมที่จะใช้ความเพียรพยายามในการประกอบสัมมาชีพ ตามกำลังความสามารถของตน เมื่อมีมากพอที่จะเฉลี่ยแจกจ่ายคนอื่นได้ ก็พร้อมที่จะสละให้ปันกันด้วยพื้นฐานความรักในคนที่ตนให้ และความไม่ตระหนี่ในของที่ตนจะให้แก่คนที่ตนรัก เคารพ เมตตา ภัคดี ศรัทธาดังกล่าว

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา ภารกิจของพุทธบริษัท คือการพยายามพัฒนาปัญญา จนมีปัญญาในการบริหารตน ครอบตน สามารถใช้ปัญญาได้ตามสมควรแก่กรณีของคน ของสัตว์ ของสิ่ง ที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องกับสัมพันธ นั่นคือแสดงคุณลักษณะของความเป็นพุทธสาวกออกมาที่ว่า

อติโรจติ ปญฺญา ย สมฺมาสมฺพุทฺทสาวโก

สาวกของพระพุทธเจ้าเป็นผู้รุ่งเรืองด้วยปัญญา

ยุคสมัยปัจจุบัน ว่ากันว่าเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ยุคข้อมูลข่าวสาร ยุคโลกไร้พรมแดน เป็นต้น การที่คนเกิดและดำรงชีวิตอยู่ในยุคเช่นนี้ การพัฒนาปัญญาจนสามารถ

วินิจฉัยข้อมูลข่าวสารที่ตนได้รับจากสื่อต่างๆ เป็นความจำเป็น และจำเป็นมากยิ่งขึ้นหากเรื่องนั้นเป็นความเสียหายของคนอื่น ที่มักทำให้การใช้ธรรมะของคนแก่วง สับสนเสมอ ทั้งนี้มักจะ สืบเนื่องมาจากความไม่รู้เรื่องนั้นตลอดสาย ความรักความ ผูกพันระหว่างตนกับคนที่ เป็นข่าว ความโกรธความไม่พอใจ ต่อคนที่ เป็นข่าว หรือมีความขลาดกลัว ทำให้ไม่กล้าที่จะพูด ความจริงที่แท้จริง แม้ตนจะรู้เห็นความจริงว่าความจริงที่แท้จริง ในเรื่องนี้เป็นอย่างไรเป็นต้น

ตามปกติแล้วภายในจิตของตน มีความคิดริษยา และความคิดเบียดเบียนต่อคน สัตว์อยู่ มากบ้างน้อยบ้าง อาการปกติประการหนึ่งที่ปรากฏให้เห็น ในกรณีที่มีมาของ ข่าวของคนที่เราไม่ชอบแต่เขากลับได้ดี ความริษยาจะเกิดขึ้น ครองใจไปก่อน ทำให้ท่าทีของตนต่อคนนั้นผิดไปจากความเป็นจริง และหากที่ มาของข่าวเป็นคนที่ตนไม่ชอบและ หรือริษยาเขาเป็นพื้นฐานมาก่อนจะมีการซ้ำเติมเขา จน กลายเป็นทำตนเป็นผู้พิพากษาเขาก่อนแล้ว เพียงได้ฟังข่าว ไม่ดีของเขาเท่านั้น แม้ข่าวนั้นจะไม่จริงเลยก็ตาม แต่เพราะ แรงริษยาและวิหิงสาคือความคิดเบียดเบียนได้ตัดสินเขาไป แล้ว ขยายผลจากการตัดสินของตนแก่คนอื่นไปมากบ้าง น้อยบ้าง

ด้วยเหตุนี้ การมองคนสัตว์ด้วยเมตตา การมอง
ทรัพย์สินเงินทองของคนอื่นด้วยการยอมรับนับถือในสิทธิ
ของเขาแล้ว ไม่ล่วงละเมิดสิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน จนถึงคุ้มครอง
และการรับฟังข้อมูลข่าวสารของเขาจึงมีความจำเป็น เพราะ
นั่นคือปกติภาพของคน ที่อำนวยความสะดวกให้อยู่ร่วมกันโดยปกติสุข
ในระดับของการสร้าง รักษา สวัสดิภาพของตน สิ่งที่เกี่ยวข้อง
เนื่องกับตน คนอื่นและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนอื่น

แต่เพราะชาวโลกนั้นมีความอึดคึด ขาดแคลนมีมาก
บางอย่าง มีน้อยบางอย่าง ขาดแคลนในบางอย่าง หากคนมี
ความรู้สึกต่อกันดังกล่าว สวัสดิภาพจะพัฒนาไปสู่สวัสดิการ
นั่นคือการสงเคราะห์อนุเคราะห์ด้วยความรัก ความเคารพ
กันดังกล่าว

ข้อที่ควรตระหนักคือทั้งเรื่องสวัสดิภาพและสวัสดิการ
จำต้องมีปัญญาเป็นหลักในการกระทำ เช่น ในกรณีของการ
ให้ทาน มีคนมาถามกันหลายคน ประเด็นของการให้ทานใน
รูปที่มีการสอนกันว่า การให้ทานนั้นต้องให้แบบสุด ๆ ให้โดย
ไม่เหลืออะไรไว้ นั่น เป็นคำสอนที่ถูกต้องหรือไม่ การหาข้อยุติ
ในเรื่องนี้ ต้องนำไปเทียบเคียงกับหลักธรรม และหลักปฏิบัติ
ของพระพุทธเจ้าสมัยที่ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ การปฏิบัติของ
พุทธบริษัทในอดีต ก็จะได้หลักความจริงว่า

ประเด็นของการให้ทานในลักษณะนั้น สำคัญว่า เป็นการให้ของใคร หากท่านเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญทาน บารมี ท่านสามารถให้ในลักษณะที่เรียกว่าสุด ๆ ได้ ทำนอง การให้น้ำหมดขันน้ำเป็นต้น แต่ต้องเข้าใจว่าเป็นการบำเพ็ญ บารมีสำหรับพระโพธิสัตว์ ที่ต้องการจะตรัสรู้เมื่อเราไม่เป็น พระโพธิสัตว์ไปทำอย่างนั้นไม่ได้ การให้ทานสำหรับสาธุชน ทั่วไป พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ทดลองด้วยการตรวจสอบ พิจารณาใน ๒ เรื่องหลักคือ

กำลังทรัพย์ของตน ว่ามีมากน้อยแค่ไหนเพียงไร ที่ เมื่อบริจาคไปแล้วจะไม่นำความเดือดร้อนมาให้ตนและคนที่ เกี่ยวข้องภายในครอบครัว

กำลังศรัทธา ตนมีมากพอระดับที่จะให้ไปแล้วไม่ เกิดความเสียดายในกาลภายหลัง

หลักการพิจารณาทรงวางไว้ว่า

หากกำลังทรัพย์น้อย กำลังศรัทธามาก ให้ให้ไปตาม กำลังทรัพย์ที่ตนสามารถให้แล้วไม่เดือดร้อนดังกล่าว

หากกำลังทรัพย์มาก แต่กำลังศรัทธาน้อย ควรให้ไป ตามกำลังศรัทธา ซึ่งจะไม่ต้องเสียดายในกาลภายหลัง

แต่ถ้ากำลังทรัพย์และศรัทธามากน้อยในระดับเดียวกัน จะให้ตาม กำลังอะไรก็ได้ โดยไม่ทำตนเองและคนในครอบครัวให้เดือดร้อน

พระพุทธศาสนาจึงไม่เน้นหนักที่ทาน แต่เน้นหนักที่การศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม รักษาศีล หลักการของพระพุทธศาสนาคือ พระพุทธศาสนาทำหน้าที่สร้างคน ด้วยการชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชี้สุขเกษมสวัสดีให้แก่เขา เมื่อคนเขามีกำลังศรัทธา กำลังทรัพย์มากพอต่อการบริจาค ให้ทานโดยไม่สร้างปัญหาแก่ตนเองและครอบครัว ก็เป็นเรื่องของผู้ต้องการบุญ บำเพ็ญบุญ ที่ควรแก่การอนุโมทนาสาธุการของคนดีทั้งหลาย

อาจจะมีปัญหาถามขึ้นมาว่า การที่มีการเชิญชวนให้บริจาคแบบสุด ๆ นั้น เพื่อบำเพ็ญทานอย่างพระโพธิสัตว์ เพราะแต่ละคนต้องการเป็นพระโพธิสัตว์ ถามว่าถ้าเป็นเช่นนี้ผิดไหม?

ตอบว่า ไม่ผิดหรอกหากท่านนับถือพระพุทธศาสนา นิกายมหายาน แต่พระพุทธศานานิกายเถรวาท ไม่สอนให้ชาวพุทธบริจาคทานในลักษณะอย่างนั้น เพราะการที่คนจะเป็นพระโพธิสัตว์กันทั้งหมด ย่อมเป็นไปไม่ได้โดยธรรมชาติของคน อันธรรมชาติของคนในกระแสแห่งการศึกษาปฏิบัตินั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

คนส่วนน้อยเท่านั้นที่ขึ้นฝั่งพระนิพพานได้

คนส่วนมากจะทำได้เพียงเลาะ ๆ ฝั่งไปเท่านั้น

ท่ามกลางสังคมที่วิกฤติในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่เริ่มจากวิกฤติทางเศรษฐกิจ วิกฤติทางสังคม วิกฤติทางการเมือง คนแต่ละคนมีความเกี่ยวเนื่องกันกับวิกฤติเหล่านั้นใกล้ชิดบ้าง ห่างไกลบ้าง จึงมีผลกระทบหนักเบาแตกต่างกัน กันจนทำให้สภาพจิตของคนมีความหวั่นไหวอ่อนไหวไปตามกระแสในเรื่องนั้น ๆ มากบ้างน้อยบ้าง บางคนมีความหวั่นไหวแปรปรวนจนสับสน ควบคุมตนเอง พฤติกรรมของตนเองไว้ไม่ได้

มีคนตั้งปัญหาถามว่า อยากให้พระคุณเจ้าช่วยบอกถึงสิ่งที่สามารถทำให้จิตหวั่นไหวแปรปรวน ว่ามาจากอะไร ?

- อาการหวั่นไหวภายในจิตนั้น หากพูดโดยองค์รวมคือจิตมีความบกพร่องในด้านความรู้ ความชัดเจนในสิ่งนั้น ๆ ทำให้เกิดความหวั่นไหวไปเพราะความไม่รู้บ้าง เพราะความรักบ้าง เพราะความโลภอยากได้บ้าง เพราะความหวาดกลัวต่อสิ่งที่ตนเห็นไม่ชัดเจนบ้าง

หากมองให้ชัดเจนจะพบว่า แม้ความรู้สึกในทางดีก็มีโอกาสหวั่นไหวได้ เช่นทราบข่าวในทางไม่ดีของคนที่เรารัก สิ่งที่เรารัก หรือแม้คนที่เราเกลียดประสบความสำเร็จ ความก้าวหน้า จิตคนก็หวั่นไหวด้วยความริษยาได้เช่นกัน ความหวั่นไหวภายในจิตจึงเกิดขึ้น ทั้งเพราะคุณธรรมและกิเลส

ภายในใจ การที่แม้แต่คุณธรรมก็นำไปสู่ความหวั่นไหวได้ด้วยนั้น เพราะปริมาณของคุณธรรมมีไม่มากพอต่อการจัดทำลาย ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นแก่สิ่ง คน สัตว์ที่ตนรัก

การพยายามปรับใจให้ยอมรับความจริงที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ตามหลักของอภิณหปัจเจกขณะ ๔ ประการข้างต้นที่ว่า

เรามีความแก่ ความเจ็บ ความตาย การพลัดพรากเป็นธรรมดา ไม่มีใครสามารถล่วงพ้นความแก่ ความเจ็บ ความตาย และการพลัดพรากสูญเสียไปได้

ยามใดที่ประสบปัญหาเกี่ยวเนื่องกับเรื่องทั้ง ๔ นี้ ปัญญาจะเกิดขึ้นรู้เท่าทันตามความเป็นจริงของสิ่งนั้นว่า สิ่งที่ต้องแก่ เจ็บ ตาย พลัดพรากเป็นธรรมดา เขาได้แสดงอาการออกมาแล้ว ใจก็จะสงบจากความหวั่นไหวด้วยอำนาจความโศก ความทุกข์ลงไปได้

การมองเห็นความไม่เที่ยงแท้ยั่งยืนของสิ่งทั้งหลาย ทั้งส่วนที่เรารักและส่วนที่เราชังว่าไม่มีอะไรเที่ยงแท้ยั่งยืน เมื่อสิ่งที่เราไม่ชอบเกิดขึ้นก็รู้ทันว่าไม่นานก็เปลี่ยนแปลงไปเอง พอสิ่งที่เราชอบเกิดขึ้น ก็จะมีปัญญารู้เท่าทันว่า ต่อไปก็คงเปลี่ยนแปลงไป ในทางดีขึ้นก็ได้ ในทางเลวลงก็ได้ ช่วยให้

สามารถหาประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้นในขณะนั้น ๆ และไม่ดีใจ
ไม่เสียใจในเมื่อสิ่งเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงไป

มองให้เห็นประจักษ์ชัดตลอดสายของสิ่งเหล่านั้น เช่น
ลาภ ยศ สรรเสริญ ความสุขเกิดขึ้น หรือความเสื่อมลาภ
เสื่อมยศ ถูกนินทา ประสบความทุกข์เกิดขึ้น ปัญญาเกิดขึ้น
มองเห็นตลอดกระบวนการของสิ่งเหล่านั้นว่า

โลกธรรมเหล่านี้ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา แต่โลกธรรม
เหล่านั้นเป็นของไม่เที่ยงเป็นทุกข์ มีความแปรปรวน
เปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา จะเป็นโลกธรรมฝ่ายใดก็ตาม
เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะดำรงอยู่ระยะหนึ่ง ในที่สุดย่อมแตกสลายไป
การพลัดพรากสูญเสียจึงเป็นนิรันดร์ เป็นเพียงใครพลัดพราก
จากใคร อะไร ก่อนเท่านั้นเอง

มีคำถามว่า การกำหนดจิตขั้นพื้นฐานแบบง่าย ๆ
สำหรับคนที่ต้องการจะควบคุมจิตของตน มีหลักการ
อะไรบ้าง ?

- พระพุทธศาสนายกย่องการครองชีวิตด้วยปัญญาว่า
เป็นสุดยอดของชีวิต ในชีวิตของคนควรมีความรอบรู้ชัดเจน
พอสมควร ในสิ่งที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องว่าอะไรเป็นประโยชน์
และไม่เป็นประโยชน์ ทราบชัดถึงอาคารสถานที่ที่ควรไป
หรือไม่ควรไป ความคิดที่ตนคิดว่าอะไรควรคิดหรือไม่ควรคิด

มีความรอบรู้ ว่า อาหารอะไร อากาศอย่างไร คนเช่นไร คุณธรรมอะไรที่ให้ความสบายแก่ตน มีความชัดเจนในเรื่องต่าง ๆ ระดับขจัดความเขลา เบบางลงตามสมควรเรื่องนั้น ๆ

ใจของคนเรานั้นทำหน้าที่หลัก ๔ ประการ คือ รับอารมณ์ที่ผ่านมาประสาททั้ง ๕ จำอารมณ์เหล่านั้นไว้ตามที่ผ่านมา นำเรื่องเหล่านั้นมาคิดไปตามภูมิปัญญาของตน จนเกิดความรู้ในอารมณ์เหล่านั้นในขั้นต่าง ๆ ตามที่จำแนกว่า รู้จำ รู้แจ้งขึ้น รู้จริงตามความเป็นจริง ที่บาลีเรียกว่า **สังขญา วิญญาณ ปัญญา** การควบคุมจิตจึงควบคุมได้ตามขั้นตอนของอารมณ์ที่เข้าสู่จิต คือ

อารมณ์ที่ผ่านมาทางประสาทสัมผัสนั้น หากพิจารณาเห็นว่าจะทำให้กิเลสที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น ที่เกิดแล้วเพิ่มมากขึ้น ไม่รับอารมณ์เหล่านั้น ด้วยการไม่สนใจ ไม่ใส่ใจ ตาไม่บอดทำเหมือนตาบอด หูไม่หนวกทำเป็นหูหนวกเสียบ้าง

หากอารมณ์เหล่านั้นผ่านเข้ามาแล้ว จิตจำไว้แล้วก็ไม่ใส่ใจเหนียวนี้กตรีกขึ้นมา ทำลึ้ม ๆ เสียบ้าง แรงกระแทกกระทั้นจากอารมณ์ไม่ดีก็จะจางลงจนหมดสิ้นไปได้บางอย่าง

อารมณ์เหล่านั้นยังมีความทรงจำอยู่มาก พยายามไม่นำมาปรุงคิด คิดปรุงในทางที่จะเพิ่มกิเลสขึ้นภายในจิต แต่สามารถอาศัยสติปัญญาพิจารณาหาประโยชน์จากสิ่ง

เหล่านั้นได้ เพราะหลักการสำคัญในทางพระพุทธศาสนานั้น หากปัญญาพัฒนามาได้ถึงระดับบริหารตนเองได้ สิ่งที่ตนสัมผัส ทรงจำ นำมาคิดไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นอะไร แต่สำคัญว่าเราจะหาประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้นได้อย่างไร ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้โดยสรุปว่า

**ประโยชน์จะพึงเกิดขึ้นในที่ใด ๆ ด้วยวิธีใด ๆ
ให้บุคคลใช้ความพยายามในที่นั้น ๆ ด้วยวิธีนั้น ๆ**

อันเป็นการพัฒนาการทางปัญญาที่ไม่สนใจรูปแบบ แต่เน้นย้ำที่เนื้อหาของสิ่งเหล่านั้นเป็นประการสำคัญ เพราะปัญญานั้นเป็นประดุจแก้วสารพัดนึกของคนในโลกนี้

วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศเรา และในประเทศต่าง ๆ จนขยายไปเกือบจะทั่วทุกภูมิภาคของโลกนั้น เป็นวิกฤติการณ์ที่ทำทลายสติปัญญาของคนในสวนนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจเจกชนแต่ละคนในสังคม ได้มีการพูดกันมานานปีแล้วว่า ในกาลต่อไปโลกจะประสบวิกฤติการณ์ ๓ เรื่อง คือ

**วิกฤติการณ์ทางสังคม วิกฤติการณ์ทาง
อารมณฺ์ และวิกฤติการณ์ทางจิตวิญญาณ**

ประเด็นสำคัญที่ต้องตระหนักคือ โลกไม่เคยปราศจากวิกฤติการณ์ เพียงแต่ว่าเกิดขึ้นในส่วนใดของ

โลกมีความรุนแรงมากน้อยแค่ไหนเพียงไรเท่านั้น เพราะในแง่ของความเป็นจริงแล้ว คำว่า โลก คือสิ่งที่ต้องแตกทำลายไป ไม่ว่าจะเป็นโอกาสโลก คือดวงดาว สัตว์โลกคือสรรพสัตว์สังขารโลก โลกคือสิ่งที่ผสมปะปนกันล้วนมีปัญหาตามสภาพมาแต่ต้น

องค์ประกอบรวมของความเป็นโลกคือ ธรรมชาติ สังคม และ นามธรรม ที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า ธรรมสภาพิกฤติทั้ง ๓ ประการที่นำมาปรารภกัน ในแง่ของความเป็นจริงแล้วสืบเนื่องมาจาก จิตวิญญูณของคน คือคนรับ จำ คิด รู้ในเรื่องเหล่านั้นอย่างไร จากภาพเดียวกันแต่คนมองมีพื้นฐานทางใจแตกต่างกัน เขาย่อมมีความรู้สึกต่อสิ่งสัมผัสร่วมกันในขณะนั้น ๆ ไม่เหมือนกัน

ดังคำกลอนที่จำทรงกันแพร่หลายที่ว่า

สองคนยลตามช่อง   คนหนึ่งมองเห็นโคลนตม
คนหนึ่งตาแหลมคม   มองเห็นดาวอยู่พราวพราย

วิฤติการณ์เหล่านี้ ในภาคของการปฏิบัติแล้ว หากคนสามารถอาศัยหลักของท่านที่นำมาเรียบเรียงไว้ในตอนต้นโลกทัศน์ที่สำคัญที่สุดคือ การมองสังคมในแง่ของความเป็นจริงว่า โลกทั้งองเป็นพี่น้องกัน เป็นเพื่อนร่วมกันในด้านต่าง ๆ จนถึงเพื่อนร่วมทุกข์ในสังสารวัฏ เราเกิดมากกว่า

จะเติบโตมาถึงปัจจุบัน ล้วนต้องอาศัยสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ควรทำจิตให้มีความรัก ความเมตตา ปราบปรามชาติหวังดีต่อสังคม จนถึงสำนึกกตัญญูต่อสังคม ประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม ด้วยการครองชีวิตในรูปที่สามารถทำประโยชน์ตน คนอื่น สังคม ประเทศชาติไปตามลำดับ ด้วยความสำนึกว่าเราเกิดมาได้อาศัยมารดาบิดา วงศาคณาญาติ สังคม ประเทศชาติ จะต้องไม่สร้างปัญหาแก่ตนเอง ครอบครัว สังคม ตลอดจนถึงประเทศชาติ ด้วยการทำตนเป็นพลเมืองดี

ในขั้นต่อไปคือการพยายามทำหน้าที่ของตนด้วยสำนึกเมตตา กตัญญูต่อด้วยสำนึกที่ขยายออกไปจากจุดเดิมที่เราเกิดมาอาศัยคนอื่นเป็นอันมาก ต่อไปจะต้องทำตนให้คนอื่นได้อาศัย ข้อนี้อาจอาศัยสำนึกที่เป็นองค์รวมตามโคลงสยามานุสสติ อันเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว บทแรกที่ว่า

รักราชของจิตน้อม

ภักดี ท่านนา

รักชาติกอบปรภณีย์

แนวไว้

รักศาสน์กอบปรบุญตรี

สุจริต ด้วยเทอญ

รักศักดิ์จงจิตให้

โลกช่องสรรเสริญ

หากใครก็ตามมีความสำนึกได้อย่างนี้แล้ว การปฏิบัติตนในฐานะของพสกนิกร ประชาชน ศาสนิกคุณภาพ ก็เกิดขึ้นเป็นอเนกอนันต์

ในส่วนของตนเองเพื่อรักษาเกียรติยศ เกียรติศักดิ์ ขอเพียงแต่รักษาความสัตย์ในด้านต่าง ๆ ไว้ให้คงอยู่ เกียรติยศ เกียรติศักดิ์ในฐานะนั้น ๆ ก็จะเป็นที่ยอมรับนับถือยกย่องของสังคม ตามหลักที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

สจฺเจน กิตฺติ ปปฺโปติ คนจะได้เกียรติ ชื่อเสียงก็เพราะความสัตย์

สจฺเจ อตุเถ จ ฌมฺเม จ อาหุ สนฺโต ปติญฺฐิตา สัตบุรุษ ย่อมตั้งมั่นในความสัตย์ที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

คนแต่ละคนนั้นขอเพียงดำรงมั่นในความสัตย์ จะสามารถปรับความสัมพันธ์ระหว่างตนกับคนอื่น ด้วยความเมตตา ไม่ตรีจิต ที่พร้อมจะให้ภัย อดทน รอคอย วุฒิภาวะ ด้านต่าง ๆ ของเขา อย่างน้อยที่สุดก็ไม่ดึงเอาปัญหาข้อบกพร่องของคนอื่น มาบั่นทอนความดีงามของตน เช่น คนมาด่าแล้วด่าตอบเขาไป แทนที่จะปล่อยให้เขาทำชั่วไปคนเดียว แต่กลับขอโดยสารทำความชั่วร่วมกับเขาด้วย คนที่ดำรงตนอยู่ในความสัตย์จะไม่ทำเช่นนั้น พอจิตตั้งหลักที่อภัยทานได้ พัฒนาไปเป็นเมตตาปราณีต่อคน สัตว์ได้ การ

สงเคราะห์ การอนุเคราะห์ การให้ด้วยความสำนึกคุณเช่น การเลี้ยงดู บุพพการี เสียภาษีให้แก่รัฐ บริจาคทานในพระศาสนาที่เกิดขึ้น ด้วยจิตที่มีเมตตา ไมตรี ปราณต่อคนทั้งหลายนั่นเอง เมื่อเห็นใครเขามีปัญหาที่ควรแก่การสงเคราะห์ ด้วยธรรมทาน การบอกกล่าวชี้แนะ ให้เหตุผลในด้านต่าง ๆ อันเป็นการช่วยพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรมของคนที่ตนเมตตากรูณา ก็จะเกิดขึ้นตามสมควรแก่กรณีของบุคคล ธรรมทานจึงออกมาในรูปของการอภิบาล รักษา ปกป้องคุ้มครองคนที่ตนเมตตา ให้สามารถครองตนครองสุขได้

หากคนในสังคมช่วยกันคิด ช่วยกันทำ พร้อมเพรียงกันดำเนินไปบนเส้นทางแห่งคำว่า **ทานคือการให้** ในรูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วในตอนต้น การอยู่ร่วมกันด้วยความ เป็นมิตร สนิทสนมกันก็จะเกิดขึ้น เพราะยามใดที่โลกเข้าสู่ภาวะวิกฤติ หากคนหันหน้าเข้าหาศาสนา ดำเนินชีวิตตนนำพาประเทศชาติสังคมไปบนเส้นทางแห่งศาสนธรรม ธรรมปฏิบัติที่แต่ละคนได้แสดงออกมานั้นเองย่อมช่วยกันสร้างสรรค์ความสุข ความสงบให้บังเกิดขึ้น เพราะโลกเคยร่มเย็นดับเข็ญได้ด้วยการศึกษา การปฏิบัติ การสัมผัสผลแห่ง **ธรรมปฏิบัติ**มาแล้ว ตลอดกาลยาวนานแห่งประวัติศาสตร์

ปัญหาที่น่าห่วงมากเป็นพิเศษคืออะไร ?

คือวิกฤติการณ์ทางจิตวิญญาณ ของคนแต่ละคน ที่เพียงเกิดขึ้นแก่คนบางคนเท่านั้นก็สามารถสร้างปัญหาให้กระจายไปในส่วนต่าง ๆ ของโลกได้ สติสัมปชัญญะ หรือสติปัญญาจำเป็นจะต้องมีมากพอในท่ามกลางวิกฤติทั้งหลาย คนที่สามารถแก้ไขปัญหาคือคนที่มีความรู้ที่ลึกซึ้งและมีสติปัญญาที่มากพอที่จะใช้ไปในกรณีนั้น ๆ

พระพุทธเจ้าทรงสะท้อนภาพของคนในโลกที่อยู่ในจุดเดียวกัน แต่มีฐานจิตแตกต่างกัน สารพันปัญหาเกิดขึ้นแก่คนหนึ่ง ในขณะที่คนหนึ่งสามารถลอยตัวอยู่เหนือวิกฤติการณ์เหล่านั้นได้ ดังพระพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ว่า

เธอทั้งหลายจงมาดูโลกนี้อันตระการคฤราชรถที่พวกคนเขลาข้องอยู่ แต่พวกผู้รู้หาข้องอยู่ไม่

โลกทรรศน์ของคนสองกลุ่มคือ ความรู้กับความไม่รู้เท่านั้น การฝึกจิต พัฒนาจิต ให้มีปัญญามากพอต่อการที่จะช่วยให้เกิดความรู้เท่า รู้ทัน รู้กัน รู้แก่ จนสามารถรู้จักวาง รู้จักยึด รู้จักทำใจ สามารถพัฒนาความคิดจนเป็นคนคิดได้ คิดดี คิดเป็น คิดชอบตามทำนองคลองธรรม สามารถ

บรรเทาทุกข์ สร้างความสุขแก่ตนได้ตามสมควร ดังที่ท่าน
กล่าวไว้ในอุทานธรรมคัมภีร์ว่า

สุขทุกข์อยู่ที่ใจมิใช่หรือ ถ้าใจถือก็เป็นทุกข์ไม่สุขใส
ใจไม่ถือก็เป็นสุขไม่ทุกข์ใจ เราอยากได้ความสุขหรือทุกข์นา

พระพุทธดำรัสตรัสสรรเสริญปัญญาไว้เป็นอันมาก เช่น
การได้ปัญญานำให้เกิดสุข, ปัญญาไม่มีแก่
คนที่ขาดการเพ่งพินิจ, ผู้ไม่ประมาท พิจารณาตั้ง
ใจฟัง ย่อมได้ปัญญา, ผู้มีปัญญาอยู่ครองเรือนเพื่อ
ประโยชน์แก่คนเป็นอันมาก, ปัญญาช่วยเจริญด้วย
ประการใด ควรตั้งตนไว้ด้วยประการนั้น เป็นต้น

การใช้จิตที่ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา
ยามเผชิญปัญหาวิกฤติในด้านต่าง ๆ ประการสำคัญคือ

เสียอะไรก็เสียไป แต่ขออย่าให้ใจเสีย

ตัวอย่างที่เห็นชัดเจนในเรื่องนี้คือ

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ยามเผชิญหน้า
กับกองทัพของพระมหาอุปราชา นั้น สะท้อนให้เห็นพลัง
ของจิตที่มีความเข้มแข็ง หนักแน่นด้วยสติปัญญา
สามารถพลิกแพลงสถานการณ์ที่เป็นรองด้วยประการ
ทั้งปวง ให้กลายเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ได้

คนไทยเราเคยมีพระมหากษัตริย์ที่ทรงหนักแน่นด้วย
สติสัมปชัญญะ ความกล้าหาญอย่างสำคัญ องค์พระศาสดา
ของเราทรงผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ได้หมดสิ้น จนกลายเป็นพระ
ผู้พิชิตมาร บรรพชนไทยเป็นอันมากที่นำตนเอง สังคม
ประเทศชาติ ผ่านพ้นวิกฤติการณ์ต่าง ๆ มาได้ครั้งแล้วครั้ง
เล่า

ดังนั้นเมื่อต้องเผชิญหน้ากับวิกฤติอะไรก็ตาม
อย่าคิดว่ามาก รุนแรง จนทนไม่ได้ ในโลกนี้กำลัง
มีและเคยมีวิกฤติการณ์มากกว่าในบ้านเราเป็นอัน
มาก ทำไมคนเหล่านั้นทนได้ แล้วทำไมเราจะทน
ไม่ได้ สู้ไม่ได้

ขอเพียงมีจิตใจหนักแน่น มั่นคง มากด้วย
สติปัญญา มีความกล้าคิด กล้าทำ สารพันปัญหา
จะกลายเป็นเครื่องช่วยพัฒนาประสบการณ์ เป็น
ฐานแห่งเกียรติยศ เกียรติประวัติอันดี

สำคัญว่าเสียอะไรก็เสียไป

แต่ใจอย่าเสียเป็นพอ